

Obsah

Seznam používaných zkratek	17
Předmluva	19
I. část	
Úvodem	21
1 Obecné poznámky	21
2 Pojmy používané v sociální politice	25
2.1 Úvodem o pojmech	25
2.2 Historické pojmy	26
2.3 Pojem sociální politika	27
2.4 Pojmy sociální bezpečnost a sociální zabezpečení	31
2.5 Pojem sociální ochrana	33
2.6 Pojem sociální péče	34
2.7 Pojmy sociální pojištění, sociální zaopatření a sociální pomoc	35
2.8 Pojem záchranná sociální síť	37
2.9 Pojem sociální služba	38

II. část

Geneze sociálněpolitických myšlenek a institucí	39
3 Obecně o genezi sociální politiky	39
3.1 Obecně o genezi společenské solidarity	40
3.2 Geneze postojů a realizačních nástrojů sociální politiky	45
4 Geneze myšlenek a institucí autokratické sociální politiky	47
4.1 Paternalismus	47
4.1.1 <i>Despotický paternalismus</i>	47
4.1.2 <i>Antický paternalismus</i>	49
4.1.3 <i>Středověký paternalismus</i>	54
4.2 Středověký utopismus	55
4.3 Neopaternalismus	57
4.4 Filantropie, altruismus, péče	60
4.4.1 <i>Antická filantropie</i>	61
4.4.2 <i>Židovská filantropie</i>	61
4.4.3 <i>Křesťanská filantropie</i>	62
4.4.4 <i>Filantropie v raném středověku</i>	66
4.4.5 <i>Filantropie v Českém knížectví a království</i>	67
4.4.6 <i>Formy moderní filantropie</i>	68
4.5 Veřejná intervence v pozdním středověku	69
4.6 Institucionalizace chudinské péče v době industrializace	72
5 Geneze myšlenek a institucí demokratické sociální politiky	74
5.1 Přirozená lidská práva	74
5.2 Liberalismus a regulace	76
5.3 Počátky vzájemnosti	78
5.3.1 <i>Spontánní vzájemnost</i>	78
5.3.2 <i>Soukromoprávní životní a úrazové pojištění</i>	79
5.3.3 <i>Dělnická solidarita</i>	80
5.3.4 <i>Institucionalizace dělnické vzájemnosti</i>	82
5.3.5 <i>Povinné pojištění (sociální pojištění)</i>	82
5.4 Institucionalizace solidarity v sociálním státu	86
5.4.1 <i>Socialisté</i>	86
5.4.2 <i>Institucionalizace a zestátnění solidarity</i>	88
5.4.3 <i>Geneze české sociální školy</i>	92

5.4.4	<i>Kritika sociálního státu</i>	94
5.5	Neoliberalismus	95
5.6	Návraty k myšlence sociálního státu	98
III. část		
Subjekty a objekty		101
6	Subjekty sociální politiky	101
6.1	Obecně o subjektech sociální politiky	101
6.2	Sociální systémy jako subjekty sociální politiky	104
6.3	Stát jako sociální systém	110
6.4	Samosprávné veřejné korporace jako sociální subjekt	111
6.4.1	<i>Územní samosprávné korporace</i>	111
6.4.2	<i>Další veřejnoprávní korporace</i>	113
6.5	Nestátní organizace jako sociální subjekty	114
6.6	Mezinárodní organizace jako subjekty sociální politiky	115
6.6.1	<i>OSN a její agentury</i>	116
6.6.2	<i>Evropské mezistátní struktury</i>	117
6.6.3	<i>Světové nestátní organizace</i>	119
7	Exkurz o sociálním státě	120
7.1	Sociální stát jako produkt evropského vývoje	120
7.1.1	<i>Myšlenkové kořeny sociálního státu</i>	120
7.1.2	<i>Vývoj na území ČR</i>	123
7.1.3	<i>Zrod vlastní koncepce sociálního státu</i>	123
7.2	Obsah koncepce sociálního státu	125
7.2.1	<i>Základní – nezadatelná – sociální práva</i>	125
7.2.2	<i>Další sociální práva</i>	126
7.2.3	<i>Dostupnost sociálních práv</i>	126
7.3	Kyvadlový efekt realizace	127
8	Objekty sociální politiky	128
8.1	Úvodem o objektech	128
8.2	Jednotlivci jako objekt sociální politiky	130
8.3	Rodina jako objekt sociální politiky	132
8.4	Další skupiny občanů jako objektů sociální politiky	134

IV. část

Cíle	137
9 Dynamické proměny cílů sociální politiky	137
9.1 Úvodem o cílech sociální politiky	137
9.2 Vývoj cílů sociální politiky v historickém kontextu	139
9.2.1 Uznání práva na život	139
9.2.2 Dobrovolná pomoc chudým jako cíl lidského počínání	140
9.2.3 Povinnost pomáhat chudým jako cíl sociálního počnání	141
9.2.4 Od povinnosti státu k právu občana	142
9.3 Soudobý prostor pro formulaci cílů	143
10 Mezinárodní rámec pro formulaci cílů sociální politiky	143
10.1 Obecně o mezinárodně uznaných cílech sociální politiky	143
10.2 Všeobecná deklarace lidských práv	144
10.2.1 Občanská práva	145
10.2.2 Politická práva	146
10.2.3 Hospodářská práva	146
10.2.4 Sociální práva	147
10.2.5 Kulturní práva	147
10.2.6 Povinnosti občanů	147
10.2.7 Zajištění lidských práv	147
10.3 Mezinárodní pakty o lidských právech	147
10.4 Úsilí o rovnost a proti diskriminaci	148
10.5 Úmluva o právech dítěte	152
10.6 Úmluva o právech osob se zdravotním znevýhodněním	154
10.7 Evropský rámec sociálněpolitických cílů	155
10.8 Mezinárodní definice sociálních práv občanů – souhrn	157
10.8.1 Právo na práci	157
10.8.2 Právo na uspokojivé pracovní podmínky	159
10.8.3 Právo na přiměřenou životní úroveň	159
10.8.4 Právo na rodinu	160
10.8.5 Právo na sociální zabezpečení	160
10.8.6 Právo na svobodu sdružování	161
10.9. Charta základních práv EU (2000)	161
10.10 Význam mezinárodní úpravy lidských práv pro formulace cílů	162

11	Exkurz o sociální doktríně	163
11.1	Úvodem o veřejné sociální doktríně	164
11.2	Myšlenkové zdroje soudobé evropské sociální doktríny	164
11.3	Česká veřejná sociální doktrína	166
11.4	Zdroje současné veřejné sociální doktríny ČR	168
11.5	Právní rámec pro sociální doktrínu v ČR	170
12	Formulace konkrétních cílů sociální politiky	172
12.1	Principy pro formulování konkrétních cílů sociální politiky	173
12.2	Objektivizace cílů	174
12.3	Nástroje pro formulaci cílů	176
	12.3.1 <i>Strategie</i>	176
	12.3.2 <i>Formulace střednědobých a krátkodobých cílů sociální politiky</i>	178
V. část		
	Předmět sociální politiky	183
13	Úvodem o předmětu sociální politiky	183
13.1	Sociální potřeby, rizika a události	185
13.2	Sociální prevence	188
13.3	Sociální události a jejich terapie	189
13.4	Členění sociálních událostí	192
13.5	Sociální rehabilitace	193
13.6	Motivace v sociální solidaritě	194
14	Sociální prevence	195
14.1	Ochrana zdraví obyvatelstva	196
14.2	Ochrana bezpečnosti a zdraví při práci	197
14.3	Ochrana před diskriminací	197
14.4	Sociálně-právní ochrana dětí a žen	199
14.5	Ochrana před ohrožením trestnou činností	200
15	Zdraví a jeho poruchy	201
15.1	Ochrana a péče o zdraví	202
	15.1.1 <i>Definice zdraví</i>	203
	15.1.2 <i>Péče o zdraví obyvatelstva</i>	204

15.1.3	<i>Péče o zdraví jednotlivých občanů</i>	205
15.1.4	<i>Financování zdravotní péče</i>	209
15.2	Nemoc jako sociální událost	211
15.2.1	<i>Pracovní schopnost</i>	213
15.2.2	<i>Pracovní neschopnost z důvodu nemoci nebo úrazu</i>	213
15.3	Invalidita jako sociální událost	216
15.3.1	<i>Mezinárodní rámec pro zabezpečení invalidních osob</i>	218
15.3.2	<i>Právní definice invalidity</i>	219
15.3.3	<i>Posuzování invalidity</i>	222
15.3.4	<i>Zdravotní postižení a znevýhodnění jako sociální událost</i>	223
15.4	Úrazové pojištění	224
16	Stáří jako sociální událost	226
16.1	Pojetí procesu stárnutí	227
16.1.1	<i>Stárnutí jako biologický proces</i>	227
16.1.2	<i>Stárnutí a nemoc</i>	228
16.1.3	<i>Stáří a pracovní schopnost</i>	229
16.2	Stáří a měnící se potřeby lidí	229
16.3	Čas a doba stáří	230
16.4	Gerontologie	232
16.5	Povaha společenského zabezpečení	232
16.6	Koncepce při stanovení důchodového věku	233
16.7	Zvýhodněné postavení žen	234
16.8	Soudobé problémy zabezpečení starých lidí	235
17	Sociální události spojené s rodinou	237
17.1	Pojetí	238
17.2	Mateřství	242
17.3	Rodičovství	243
17.4	Výchova dítěte v rodině	244
17.5	Ostatní pomoc rodinám	248
17.6	Sanace dysfunkčních rodin	248
17.7	Ochrana dětí, mládeže a žen	249
17.8	Náhradní péče o dítě	250
17.9	Ztráta živitele smrtí	252
17.10	Problémy a reformy	253

18	Chudoba	254
18.1	Pojmy a pojetí	254
18.2	Sociální události spojené s chudobou	258
18.3	Chudoba jako společenský problém	260
18.4	Úsilí EU o sociální soudržnost, včleňování a boj proti sociální vyloučenosti	263
18.5	Nedostupnost bydlení a přiměřeného životního prostředí	269
	18.5.1 <i>Bezdomovství</i>	269
	18.5.2 <i>Nepřijatelné životní prostředí</i>	270
18.6	O sociální dezintegraci jako o sociální události	271
	18.6.1 <i>Vymezení pojmu</i>	271
	18.6.2 <i>Příčiny sociální dezintegrace a nepřizpůsobení</i>	272
	18.6.3 <i>Cíl sociální pomoci</i>	274
19	Sociální souvislosti zaměstnání a nezaměstnanost jako sociální události	275
19.1	Vývoj veřejné regulace zaměstnání a pomoci v nezaměstnanosti	275
19.2	Pojem zaměstnání	278
19.3	Právo na práci	279
19.4	Nezaměstnanost	280
19.5	Společenská pomoc nezaměstnaným	282
19.6	Politika zaměstnanosti EU	284
19.7	Aktivní politika zaměstnanosti ČR	286
19.8	Další sociální souvislosti zaměstnání	287
19.9	Zaměstnávání zdravotně znevýhodněných a postižených lidí	292
	19.9.1 <i>Zaměstnávání osob se zdravotním postižením</i>	292
	19.9.2 <i>Podporované zaměstnávání</i>	295
20	Vzdělání a nevzdělanost	297
20.1	Sociální otázky vzdělávání a vzdělanosti	297
	20.1.1 <i>Negramotnost a nevzdělanost jako zdroj chudoby</i>	297
	20.1.2 <i>Zaměstnávání a vzdělávání</i>	299
20.2	Sociální souvislosti základního vzdělání	300
20.3	Sociální dostupnost vyššího vzdělání	301
20.4	Srovnatelné vzdělání v Evropě jako podmínka sociální rovnosti a volného pohybu	301

21	Sociální ochrana menšin, etnik a migrantů	303
21.1	Občané, obyvatelstvo a cizinci	304
21.2	Menšinové obyvatelstvo	306
21.3	Etnikum	307
21.4	Migrace	308
21.5	Azyl	312
VI. část		
	Realizace sociální politiky	313
22	Institucionalizace sociálněpolitických cílů	313
22.1	Pojetí institucionalizace	314
22.2	Problémy s realizací sociálněpolitických cílů	315
22.3	Tvorba výkonných organizací k realizaci sociální ochrany	316
22.4	Náležitosti nezbytné pro efektivní fungování organizací realizujících cíle sociální politiky	317
	22.4.1 <i>Výchozí principy pro fungování sociálních institucí</i>	317
	22.4.2 <i>Volba právní formy</i>	320
	22.4.3 <i>Volba organizačního modulu</i>	320
	22.4.4 <i>Volba participativní formy</i>	321
22.5	Tvorba soustav institucí k realizaci sociální ochrany	322
22.6	Hlavní principy výstavby základních soustav sociální ochrany	327
22.7	Modely uspořádání sociálních soustav v evropských státech	329
23	Nástroje	331
23.1	Obecně o nástrojích sociální politiky	331
	23.1.1 <i>Druhy nástrojů</i>	331
	23.1.2 <i>Sledované funkce</i>	332
23.2	Regulace	333
23.3	Sociální prevence	335
	23.3.1 <i>Ochrana zdraví obyvatelstva</i>	335
	23.3.2 <i>Ochrana bezpečnosti a zdraví při práci</i>	336
	23.3.3 <i>Ochrana před diskriminací</i>	336
	23.3.4 <i>Ochrana před ohrožením trestnou činností</i>	337
	23.3.5 <i>Sociálně-právní ochrana dětí a mládeže</i>	337

23.4	Dávky	338
23.4.1	Věcné dávky	338
23.4.2	Peněžité dávky	339
23.4.3	Sestavení dávky	341
23.5	Služby	342
23.5.1	Sociální poradenství	344
23.5.2	Pomoc a podpora v krizi	346
23.5.3	Terénní, asistenční a pečovatelské služby	347
23.5.4	Ambulantní služby	347
23.5.5	Ubytovací (ústavní) služby	348
23.5.6	Zřízení a provozování sociální služby	350
23.6	Nátlak	351
23.7	Architektura realizačních nástrojů	351
23.7.1	Volba vhodných nástrojů	352
23.7.2	Sestavení nástrojů do soustav	353
23.7.3	Hodnocení kvality sociální ochrany	354
23.7.4	Volba poskytovatele	354
24	Financování sociální ochrany	355
24.1	Obecně o zdrojích	356
24.1.1	Stát	356
24.1.2	Samospráva (region, obec)	357
24.1.3	Zaměstnavatel	358
24.1.4	Sponzor	358
24.1.5	Občan/účastník	359
24.2	Metody financování	360
24.2.1	Financování rozpočtovou technikou (průběžným financováním)	360
24.2.2	Financování fondovou metodou (metoda kapitalizace)	361
24.2.3	Smišená metoda rozpočtové a fondové (kapitalizační) metody	362
24.2.4	Virtuální kapitalizace (metoda NDC)	363
24.2.5	Účetní rezerva	364
24.3	Financování sociální politiky soukromého sektoru	364
24.4	Náklady na sociální ochranu	365
24.5	Financování sociálních služeb	366
24.5.1	Úhrada od občana	366
24.5.2	Úhrada státem	366
24.5.3	Vztah státu a obce – úhrada od obcí	367

24.5.4	Vztah státu (obce) k nestátnímu subjektu – úhrada od nestátního subjektu . . .	367
24.5.5	Vztah státu a soukromého občana poskytujícího sociální služby	368
24.6	Hlavní problémy financování sociální ochrany a rozvoje	369
24.6.1	Vliv dávkové formule na financování	369
24.6.2	Rezervní fond při průběžném financování	370
24.6.3	Reálná hodnota dávek	370
24.6.4	Rovnováha mezi plátcí a poživateli dávek	371
24.6.5	Zajištění minimální životní úrovně	371
VII. část		
Sociální reforma		
		373
25	Sociální reforma	373
25.1	Pojem	373
25.2	Potřebnost reforem sociální ochrany	374
25.3	Objekty reformy v sociální ochraně	375
25.4	Cíle reformy sociální ochrany	376
25.5	Strategie a metody sociálních reforem	377
25.6	Načasování reformy	378
25.7	Průchodnost sociální reformy	378
26	Postkomunistické dědictví v Evropě	380
26.1	Dědictví minulého režimu	380
26.1.1	Sovětský vzor	380
26.1.2	Rozdělování ekonomicky činným osobám	382
26.1.3	Rozdělování ekonomicky nečinným osobám	384
26.2	Reformy přechodného období od komunismu ke kapitalismu	386
26.3	Nutné počáteční změny v soustavách sociálních dávek	389
26.4	Možné přístupy k sociální reformě	393
27	O české sociální reformě po roce 1989	396
27.1	Sociální politika ČSFR (1989–1992) – scénář sociální reformy	396
27.1.1	Tvorba scénáře sociální reformy	396
27.1.2	Obsah scénáře sociální reformy	397
27.1.3	Realizace scénáře sociální reformy	399
27.1.4	Výsledky realizace	400

27.2	Sociální program českého státu v letech 1992–1996	402
27.3	Sociální politika státu v letech 1996–1998	405
27.4	Sociální politika státu za přechodné Tošovského vlády (1998).....	406
27.5	Sociální politika 1998–2006.....	406
27.6	Sociální politika 2006–2009.....	408

VIII. část

Trendy	409
---------------------	-----

28 Trendy v evropské sociální ochraně .....

28.1	Úsilí o všeobecnost (univerzalitu) sociální ochrany	410
28.2	Úsilí o úplnost (komplexnost) sociální ochrany	411
28.3	Úsilí o přiměřenost (adekvátnost).....	413
28.4	Úsilí o jednotnou sociální ochranu (uniformitu).....	415
28.5	Úsilí o cílenost (adresnost) sociální ochrany	417
28.6	Úsilí o sjednocení (o harmonizaci, konvergenci a integraci)	418
28.7	Aktuální vývojové trendy v sociálních službách	419

29 Místo závěru .....

29.1	Polská důchodová reforma	420
29.2	První pilíř polské soustavy	421
29.3	Druhý pilíř polské soustavy	423
29.4	Třetí pilíř polské soustavy.....	424
29.5	Hodnocení polského experimentu	424

Seznam literatury .....

Knihy.....	427
Články a kapitoly z knih	433
Mezinárodní, právní a vládní dokumenty	435